

Kritičen razmislek o Reidovi zasliševalski tehniki

Igor Areh

Namen prispevka:

Avtor želi opozoriti na vzpostavitev kritične distance do zasliševalskih tehnik, ki prihajajo predvsem iz ZDA. Ker je forenzična psihologija v Sloveniji slabo razvita, se tuje znanje s tega področja pogosto prenaša v naše okolje prenašeno in brez poglobljenih strokovnih analiz, uporabniki tako prenesenega znanja pa so pogosto zavedeni.

Ugotovitve:

Zaradi razlik v zakonodaji Slovenije in ZDA se prisilne zasliševalske tehnike, kot je na primer Reidova, pri nas ne uporabljajo. Kljub temu pa lahko opazimo, da kar nekaj znanja kriminalistov izhaja iz zasliševalskih priročnikov, za katere velja, da so predvsem zbirke subjektivnih izkušenj avtorjev. Ti svoje priročnike agresivno tržijo in jih zavajajoče predstavljajo kot znanstveno utemeljene tehnike. Resnica je drugačna: priročniki temeljijo na nepreverjenih domnevah in na dvomljivih raziskovalnih ugotovitvah, obenem pa avtorji izkazujejo očitno nepoznavanje osnovnih psiholoških in metodoloških znanj.

Praktična uporabnost:

V prispevku so predstavljene glavne kritike tipičnega predstavnika prisilnih zasliševalskih tehnik – Reidove tehnike. Raziskave zadnjih desetletij kažejo, da je uporaba takšnih tehnik neupravičena, saj znanost njihovih ugotovitev ne potrjuje, ali pa jim celo nasprotuje. Pri preiskovalcih, ki so pod vplivom priročnikov, se pojavljata napihovanje samozavesti in neučinkovitost prepoznavanja zavajanja, hkrati pa se poveča tveganje za pojav izsiljenega priznanja. Zaradi naštetega bi bilo dobro, da se v praksi preneha z uporabo priročnikov.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

Današnja znanstvena dognanja in sodobni standardi varovanja človekovih pravic zavračajo uporabo Reidove tehnike, zato bi bilo treba tudi v slovenski preiskovalni praksi čim prej prevzeti in prilagoditi sodobne modele preiskovalnega intervjuvanja.

UDK: 159.9:340.6

Ključne besede: zasliševanje, Reidova tehnika, kritična analiza, psevdoznanost

A Critical Review of Reid's Interrogation Technique

Purpose:

In Slovenia, forensic psychology is not a developed science and that may be one of the main reasons why coercive interrogation techniques are recklessly driven into a criminal investigation practice. The purpose of the paper is to critically evaluate Reid's interrogation technique in the context of forensic psychology.

Findings:

Coercive interrogation techniques like Reid's are not used in Slovenia due to legislation limitations, which in comparison with the USA essentially restrict psychological manipulation with a suspect. Nevertheless an important share of interrogation knowledge of criminal investigators comes from commercial interrogation manuals, which are scientifically recognised as subjective and as common sense knowledge based on personal experiences of their authors. Interrogation manuals are misleadingly presented as scientific work, although they are founded on mostly unconfirmed assumptions and dubious research results, besides authors show obvious lack of elementary psychological and methodological knowledge.

Practical Implications:

The main critiques of Reid's technique, which is the most noticeable representative of coercive interrogation techniques, are presented. Research done in the past decades shows that there is no scientific justification for applying such an interrogation technique. Results published in peer reviewed papers do not confirm assumptions and in some instances even disapprove claims which are presented in manuals. Criminal investigators who are using such knowledge have tendency to be over-confident and inefficient in recognition of deception, there is also a higher probability to extract a false confession during their work. Because of that it would be appropriate to stop using interrogation manuals of that kind.

Originality/Value:

On the base of today's scientific knowledge available and considering contemporary human rights standards, the use of Reid's interrogation technique (or even parts of it) is not justified. In Slovenia such an interrogation practises they should be completely rejected and new contemporary interrogation models of investigative interview should be considered.

UDC: 159.9:340.6

Keywords: interrogation, Reid's technique, critical analyses, pseudoscience

1 UVOD

Praktično znanje in njegova teoretična podlaga, ki naj bi bila potrebna za izvedbo učinkovitih zaslišanj, sta zajeta v množici zasliševalskih priročnikov, ki redno izhajajo predvsem v ZDA. Kopico bolj znanih in uveljavljenih si lahko delno ogledamo preko spleta in seveda tudi kupimo. V vseh so omenjene bolj ali manj podobne zasliševalske tehnike, ki so jih razvili izkušeni kriminalisti in jih oglašujejo

kot znanstvena dela, kar pa zagotovo niso. Avtorji priročnikov namreč izhajajo iz osebnih poklicnih izkušenj in lastne intuicije, v kar pogosto slepo verjamejo in se opirajo na raziskovalne ugotovitve dvomljive ali pa nepreverljive kakovosti (Gudjonsson, 2003).

Najbolj uveljavljen in vpliven zasliševalski priročnik sta zasnovala pravnik Fred Inbau in John Reid na začetku 40. let prejšnjega stoletja. Tehnika, ki je v njem opisana in je prvič izšla v obliki priročnika leta 1962, je danes poznana kot Reidova tehnika. Čez leta se je nekoliko spreminjala, tako da so se do njene zadnje izdaje leta 2011 nakopičile opazne razlike v priporočilih za izvedbo zaslišanj. Tako kot druge podobne tehnike izhaja iz domneve, da se storilci kaznivih dejanj upirajo priznanju zaradi sramu, krivde ali pa strahu pred kaznijo. Da bi vseeno prišli do priznanja, morajo zasliševalci uporabiti različne oblike psihološke manipulacije, pri tem pa ne smejo uporabiti telesnega nasilja ali groženj (Inbau, Reid, Buckley in Jayne, 2011). Cilj tehnike je tako doseči priznanje osumljenca, do tega pa lahko pridemo z zlomom osumljenčevega odpora in zanikanja ter z večanjem osumljenčeve potrebe po priznanju. V zadnji izdaji priročnika avtorji uporabljajo nekoliko drugačno retoriko in namesto kritiziranega lova za priznanjem, govorijo o tem, da je cilj zaslišanja spoznanje resnice. Kaže pa, da gre pri tem zgolj za kozmetične popravke, saj je tehnika še vedno izoblikovana tako, da služi prvotnemu cilju: pridobiti priznanje osumljenca brez pravih prizadevanj za spoznanjem resnice. Avtorji Reidove tehnike priporočajo tudi uporabo zavajanja in prevare, seveda v meri, ki je dopustna po ameriški zvezni zakonodaji.

Omenil sem, da je Reidova tehnika najbolj vpliven zasliševalski pristop, velja pa, da je tudi najbolj uporabljan pristop v Severni Ameriki, prevladuje namreč tako v policiji kot tudi v vojski (Kassin, Appleby in Perillo, 2011). Zasliševalska procedura navadno poteka tako, da se osumljenca pripravi na zaslišanje, brez da bi mu očitali storitev kaznivega dejanja. Namen priprave je, med drugim, vzpostaviti odnos in občutek zaupanja (Inbau et al., 2011).

2 IZVEDBA ZASLIŠANJA

Proces zaslišanja poteka v devetih korakih in zaslišuje se le osumljence, za katere so preiskovalci prepričani, da so storilci kaznivega dejanja (Inbau et al., 2011). Prepričanost v krivdo osumljenca je zelo problematična, saj so lahko zaradi nje preiskovalci pristranski. Če obstajajo trdni materialni dokazi, potem je zaslišanje, ki ima namen pridobiti priznanje, odveč. Če trdnih materialnih dokazov ni, kako so lahko preiskovalci prepričani v krivdo osumljenega? Poleg tega so policisti nagnjeni k temu, da v pogovorih z osumljenimi iščejo in najdejo znake, ki potrjujejo njihova prepričanja o krivdi osumljene osebe, vpliv te pristranskosti pa se z leti dela celo povečuje (Meissner in Kassin, 2002).

Zaporedje korakov pri izvajanju Reidove tehnike je takšno (Inbau et al., 2011):

1. Neposredno pozitivno soočenje: zasliševalec osumljencu pove, da je prepričan, da je on storilec. Če zasliševalec nima dokazov, se pretvarja, da jih ima. Če

je osumljeni pasiven, je to dokaz, da skuša zavajati. Zaslisevalec nadaljuje s prepričevanjem, da je za osumljenca najbolje, da razkrije resnico.

2. Razvoj teme: zaslisevalec preide iz obtoževalnega v empatični odnos in skuša pridobiti zaupanje. Sugerira več tem pogovora, ki imajo namen zmanjšanja občutkov krivde (minimalizacija teže dejanja) in da osumljencu možnost, da najde opravičilo za dejanje. Izbira teme pogovora je odvisna od osebnosti osumljenca. Če gre za čustvenega osumljenca, zaslisevalec spodbudi pojavljanje obrambnih mehanizmov, kot so racionalizacija, minimalizacija in projekcija, s čimer osumljenca spodbuja, da prizna. Tako osumljencu npr. povedo, da bi v takšnih okoliščinah vsak storil takšno kaznivo dejanje, kaznivo dejanje prikazujejo kot manj resno, osumljencu predstavijo moralno sprejemljiv razlog za storitev kaznivega dejanja, za dogodek obtožijo druge osebe, vzbujajo občutke ponosa s hvaljenjem in laskanjem, poudarjajo, da so obtožbe pretirane ipd. Pri razumskih storilcih, ki ne izkazujejo občutkov krivde ali sramu, poskušajo npr. s tem, da ga čim prej ujamejo na laži, predstavijo mu pozitivne posledice priznanja, prepričujejo osumljenega, da je nesmiselno zanikati resnico ipd.
3. Obvladovanje zanikanja: večina osumlencev se upira priznanju in ponavljajoča se zanikanja je treba čim prej odpraviti, sicer je težje priti do priznanja. Zaslisevalec to doseže tako, da ob zanikanju takoj prekine osumljenca. Med zanikanjem krivih in nedolžnih oseb je razlika v besednem in nebesednem vedenju. Zanikanje nedolžnih je intenzivno in spontano, pojavita se lahko jeza in ogorčenje. Zanikanje krivih je oklevajoče, neprepričljivo in naučeno. Nedolžne osebe pogosto gledajo zaslisevalce v oči in se na stolu nagnejo rahlo naprej v togi, a odločni drži.
4. Premagovanje ugovorov: nedolžni osumljenci uporabljajo zanikanje, krivi pa ugovarjajo.
5. Pritegovanje in vzdrževanje pozornosti: ko se pri osumljencu pojavi pasivnost, mora zaslisevalec zmanjšati osebno razdaljo med njima in pritegne osumljenčevo pozornost. To doseže tako, da primakne stol, se osumljenega rahlo dotakne, ga pokliče po imenu in ga gleda v oči. Osumljenec se počuti premaganega, je depresiven, zato je uporaba takšnih zvijač nujna, če želimo pridobiti njegovo pozornost in ga narediti sugestibilnega.
6. Obvladovanje pasivnosti: zaslisevalec pokaže razumevanje in sočustvovanje z osumljenim ter ga spodbuja k priznanju. Pri tem skuša spodbuditi pojav občutkov krivde, zato govori o trpljenju žrtve, ki je večje, kot bi bilo, ker osumljeni ne obžaluje in prizna.
7. Predstavitev vprašanja dveh možnosti: osumljencu predstavimo dve možnosti oziroma dva verjetna motiva, ki naj bi ga napeljala v kaznivo dejanje. Obe možnosti sta obremenjujoči, vendar je ena predstavljena tako, da ohranja dostojanstvo, druga pa osumljenca prikazuje kot izrazito negativnega. Predstavitev dveh možnosti je vrhunec zaslišanja, ki ima namen spodbuditi priznanje. Ko osumljeni izbere ugodnejšo možnost, s tem delno prizna in se obveže k popolnemu priznanju.
8. Spodbujanje osumljenca, da navede podrobnosti: ko osumljeni, z izbiro ene od možnosti, poda delno priznanje, ga navajamo, da bi podal celovito priznanje. Pri tem mora navesti podrobnosti in svoje motive.

9. Pretvorba ustnega priznanja v pisno priznanje: do zapisa priznanja mora priti čim prej po zaslišanju, ker lahko osumljeni priznanje umakne, ko se zave njegovih posledic. Priznanje pridobimo s prosto in čim bolj natančno pripovedjo osumljenca ali pa s strukturiranim intervjujem.

3 ANALIZA TEHNIKE

Reidova tehnika temelji na osebnih izkušnjah njenega avtorja in njegovih sodelavcev. Temelji torej na opazovanju in zdravorazumskem sklepanju in ne na ugotovitvah verodostojnih znanstvenih raziskav. Zaradi tega takšno zaslišanje, kot ga predlaga Reid s sodelavci, ne more biti to, kar oglašujejo avtorji – sredstvo za pridobivanje resnice (Gallini, 2010). Tehnika temelji na neupravičenem posploševanju in nepreverjenih domnevah, ki jih avtorji zavajajoče predstavljajo kot veljavne znanstvene ugotovitve, kar pa zagotovo niso (Gudjonsson, 2003).

V množici nepreverjenih domnev je ena izmed najbolj problematičnih predpostavk o razliki v izkazovanju anksioznosti med krivimi in nedolžnimi osumljenci. Inbau et al. (2011) menijo, da lahko pri krivih osumljencih opazimo višjo anksioznost, ker so storili kaznivo dejanje in jih je strah posledic razkritja. To je razumno predvidevati, vendar pa okoliščine zaslišanja niso tako preproste, kot jih prikazujejo avtorji priročnika. Lažne obtožbe nedolžne osebe, nenehna soočenja z očitki zasliševalcev in izkazovanje nezaupanja, nenehno prekinjanje osumljenega, ko želi pojasniti, da je nedolžen ipd., vse to ustvarja dodatno anksioznost pri nedolžnih osebah, ki si jo lahko zasliševalci razlagajo kot znake zavajanja. Avtorji priročnika menijo, da je glavna razlika v anksioznosti nedolžnih in krivih osumljencev v trajanju anksioznosti. V nasprotju s krivimi osumljenci naj bi pri nedolžnih osebah anksioznost v teku zaslišanja počasi ugašala, a za to trditev ni nikakršnih raziskovalnih dokazov (Gudjonsson, 2003). Po vztrajnem iskanju v bazah znanstvenih člankov jih tudi avtor tega prispevka ni našel. Problematična je tudi ena izmed osnovnih predpostavk tehnike, po kateri so nedolžni osumljenci bolj pripravljeni sodelovati s policijo kot krivi osumljenci, saj je Vrij (2005) v raziskavah ugotovil ravno nasprotno.

Avtorji tehnike priporočajo uporabo psihološke manipulacije, kot sta zavajanje in laganje, kar je sporno tako z vidika etike kot tudi z vidika slovenske zakonodaje. Težko je verjeti, da Reidova tehnika z uporabo takšnih psiholoških manipulativnih tehnik omogoča učinkovito preiskavo kaznivega dejanja. Celo pisec prvega britanskega zasliševalskega priročnika John Walkley, ki je sicer veljal za pristaša Reida in Inbaua, je dvomil o učinkovitosti tehnike prisilnega zasliševanja, saj je ugotovil, da osumljeni navadno priznajo, ko se vzpostavi neko minimalno razumevanje in zaupanje med osumljenim in zasliševalcem (Walkley, 1990). Pri uporabi Reidove tehnike pa je med zaslišanjem težko vzpostaviti ali vzdrževati tak odnos, saj zasliševalec nenehno prekinja zagovor osumljenega z namenom, da zlomi njegov odpor.

Za eno najbolj problematičnih zvijač, ki jih priporočajo avtorji Reidove tehnike, velja njihov nasvet, da v drugem koraku zaslišanja, pri razvoju teme, osumljenemu predstavimo moralno sprejemljiv razlog za storitev kaznivega dejanja. Če gre za

nedolžno osebo, ki je osumljena kaznivega dejanja in ji preiskovalec našteje kopico »neizpodbitnih« dokazov ter jo pred tem še odločno obtoži, potem je verjetno, da osumljeni v brezizhodni stiski prizna kaznivo dejanje. Bolje je namreč priznati in dobiti nižjo kazen, kot zanikati in zaradi navidezno trdnih obremenilnih dokazov dobiti hudo kazen (Gudjonsson, 2003).

Podobno velja za zvijačo, ki jo uporabljajo v sedmem koraku zaslišanja in jo imenujejo predstavitev dveh možnosti. Ta korak predstavlja vrhunec psihičnih pritiskov na osumljenca in zaradi njega ima tehnika upravičeno naziv prisilna zasliševalska tehnika. Osumljenca namreč prisilimo, da izbira med dvema negativnima posledicama domnevnega kaznivega vedenja, pri tem pa ni treba, da sta alternativni resnični. Ker je osumljeni potisnjen v prisilno izbiro, v stiski izbere tisto, ki je zanj ugodnejša oziroma manj obremenilna. Gudjonsson (2003) opozarja, da je to zelo nevarna tehnika, predvsem za osebe s podpovprečno inteligentnostjo, ki pa v policijski praksi predstavljajo pomemben delež osumlencev. Inbau et al. (2011) trdijo, da izkušeni zasliševalci dosežejo priznanje osumlencev v približno 80 % zaslišanj, med preostalimi 20 % osumlencev, ki ne priznajo, pa lahko pričakujemo majhen delež nedolžnih oseb. Menijo tudi, da v nobenem primeru uporabe prisilne izbire med dvema možnostma ne more priti do napačnega priznanja. Ravno v opisu sedmega koraka avtorji tehnike izkazujejo lahkomiselnost in nepoznavanje osnovnih psiholoških spoznanj, ki so ne samo v stroki, ampak tudi v širši javnosti znana že več desetletij (npr. raziskave Solomona Ascha s konformiranjem iz petdesetih let prejšnjega stoletja in standfordski jetniški poskus Philipa Zimbarda iz leta 1971).

V sklopu Reidove tehnike se uporabljata dve sporni orodji – minimalizacija in maksimalizacija, za kateri sta Kassin in McNall (1991) ugotovila, da sta tvegani zaradi verjetnosti pojava napačnih priznanj. Avtorji zasliševalske tehnike priporočajo uporabo maksimalizacije pri razumskih osumljencih, kar pomeni, da zasliševalec pretirava s težo obremenilnih dokazov in s težo kaznivega dejanja, iz česar lahko zaključimo, da priporočajo pridobitev priznanja z zastraševanjem. Nasprotno velja za tehniko minimalizacije, ki naj bi se uporabljala pri čustvenih osumljencih. Pri njej skuša zasliševalec z zvijačo pridobiti zaupanje osumljenca, nato pa si prizadeva priti do priznanja s pomočjo razumevanja, sočustvovanja, z ohranjanjem dostojanstva osumljenca, s pripisovanjem delne krivde žrtvi in z zmanjševanjem (minimalizacijo) teže posledic kaznivega dejanja. Avtorji sicer odsvetujejo zmanjševanje teže kazenskih, formalnih posledic kaznivega vedenja, a obenem priporočajo, da osumljencu sugeriramo misli, ki vodijo do občutka manjše resnosti kaznivega dejanja. Takšne sugestije pa povečujejo možnost pojava napačnega priznanja.

Da bi se zasliševalci lažje odločili, ali osumljeni govori resnico, jim avtorji tehnike ponujajo intervju z vedenjsko analizo¹, ki je po njihovem mnenju diagnostično orodje za prepoznavanje laži. Zasliševalci postavijo nekaj ključnih vprašanj, s katerimi preverijo vedenjske in besedne odzive osumljenih in tako ugotavljajo laganje osumljenca. Blair in Kooi (2004) sta primerjala vedenjske znake, ki naj bi bili pokazatelji zavajanja, z znaki, ki so se potrdili v raziskavah

1 Behavior Analysis Interview (BAI).

(npr. DePaulo et al., 2003), in ugotovila, da skoraj ni ujemanja med znanstvenimi ugotovitvami in trditvami avtorjev Reidove tehnike. Pomemben del omenjene tehnike, ki ga predstavlja intervju z vedenjsko analizo, tako nima znanstvene podlage, saj je z njim nemogoče razlikovati med iskrenimi in lažnivimi osebami (Kassin, Meissner in Norwick, 2005; Vrij, Mann in Fisher, 2006). Tako kot Reidova tehnika devetih korakov tudi intervju z vedenjsko analizo temelji na osebnih izkušnjah avtorjev tehnike in ne na rezultatih znanstvenih raziskav. Mimogrede, intervju z vedenjsko analizo temelji tudi na enaki nepotrjeni teoretični predpostavki kot poligrafiranje, da namreč zavajanje oz. laganje povzroča stresne odzive pri normalno socializiranih osebah. Raziskave kažejo, da ne obstajajo psihološki ali fiziološki znaki, ki bi bili pokazatelji laganja, kar pomeni, da sta obe tehniki znanstveno neverodostojni, saj je točnost razlikovanja krivih in nedolžnih oseb odvisna od pristranskosti ocenjevalcev, nizke veljavnosti in zanesljivosti tehnike ter od zmotno pozitivnih diagnoz (Leo, 2004). Pomenljivo je tudi to, da rezultati raziskav, na katere se sklicujejo Reid in njegovi sodelavci, niso bili nikoli javno objavljeni, tako da upravičeno dvomimo o njihovi verodostojnosti in njihovem obstoju (Leo, 2004).

Avtorji tehnike na lastni spletni strani zagotavljajo, da z njo ugotavljamo laž s 85 % točnostjo, vendar se pri dokazovanju verodostojnosti tega podatka sklicujejo na ugotovitve raziskave, ki ne zadošča niti najnižjim standardom izvedbe znanstvenih raziskav (Kassin, 2008). Raziskava (Horvath, Jayne in Buckley, 1994) je bila izvedena s pomanjkljivim eksperimentalnim nadzorom in je pristranska v korist točnosti Reidove tehnike. Neodvisne laboratorijske raziskave kažejo namreč bistveno nižjo točnost tehnike in v večini njih so ugotovili, da je z Reidovo tehniko nemogoče ločiti lažnive in iskrene osebe (Kassin, 2008). Vrij (2008) je v metaštudiji, ki je zajela 79 raziskav, ugotovil, da je pri laikih povprečna točnost ugotavljanja laži 54 %. Podobno je pregledal tudi študije, v katerih so ugotavljali točnost preiskovalcev, in v 31 raziskavah ugotovil povprečno točnost, ki znaša 56 %. To pomeni, da so preiskovalci pri ugotavljanju laži malenkost bolj točni kot laiki, očitno pa je eksperimentalno ugotovljena točnost daleč od 85 %, kot je zapisano na spletni strani avtorjev tehnike.

Uporaba in urjenje v izvajanju Reidove tehnike vodita k napihovanju samozavesti (Kassin in Fong, 1999) in k povečevanju pristranskosti preiskovalcev (Meissner in Kassin, 2002). Oboje predstavlja resno težavo za učinkovito izvajanje preiskav, saj so lahko kriminalisti pri ugotavljanju laganja zaradi tega celo manj točni kot laiki, čeprav so tudi slednji brez urjenja, tako kot policisti, nagnjeni k temu, da osumljence vidijo kot storilce, čeprav ni dokazov, ki bi to potrjevali (Kassin et al., 2005). Vzrok za napihovanje samozavesti in za neučinkovito ugotavljanje zavajanja, lahko najdemo v psevdoznanstvenih trditvah, ki zavajajo tiste, ki naj bi zavajanje ugotavljali.

Od 40. let prejšnjega stoletja so se zasliševalske tehnike zelo spremenile in danes zagotavljajo bistveno boljše varovanje osnovnih človekovih pravic, hkrati pa omogočajo bolj (etično) učinkovito opravljanje preiskovalnega dela. Vsaj 50 let stara Reidova tehnika, ki temelji na vzpostavljanju psihološkega nadzora nad osumljenim, na prevari in zvijači ter se oglašuje kot znanstvena, je bila nekoč dobro nadomestilo za predhodne zasliševalske prakse, ki so dovoljevale določene

oblike telesnega zastraševanja (Gallini, 2010; Kassin, 2008). Današnje raziskovalne ugotovitve v glavnem ne podpirajo trditev avtorjev Reidove tehnike ali pa jih celo zavračajo. Zato je uporaba Reidove tehnike v celoti, ali po delih, strokovno neupravičena in celo nedopustna, če upoštevamo tveganje za pojav napačnih priznanj, ki je preprosto previsoko za današnje standarde varovanja človekovih pravic.

Sodobni načini izvajanja zaslišanj stremijo k pridobivanju operativno uporabnih informacij in ne več k pridobivanju priznanj, zato se vedno pogosteje uporablja izraz preiskovalni intervju in ne več zaslišanje (Oxburgh in Ost, 2011). Tako je poglobitveni cilj sodobnih zaslišanj ugotoviti kaj in kako se je nekaj zgodilo, manj pa je pomembno kdo, kaj in kje je storil kaznivo dejanje (Milne in Bull, 2006). Kaže, da bo britanski preiskovalni model intervjuvanja PEACE² v naslednjih letih najverjetneje povozil Reidov zasliševalski model v Severni Ameriki in Kanadi. Mnogi pa opozarjajo, da prehod iz prisilnega zasliševanja v preiskovalno intervjuvanje ne bo lahek, saj avtorji priročnikov o prisilnih tehnikah agresivno oglašujejo in tržijo svoje izdelke (Snook, Stinson, Tedeschini in House, 2010), kar še posebno velja za manj kritična družbena okolja z manj razvito znanostjo in nižjo družbeno ozaveščenostjo.

4 ZAKLJUČEK

Medtem ko je danes Reidova tehnika zavrnjena s strani znanosti in označena kot skupek etično spornih zdravorazumskih ugotovitev, ki so brez znanstvene osnove, v praksi še vedno ostaja kot vplivno zasliševalsko orodje. Slovenska zakonodaja v glavnem preprečuje njeno uporabo med zaslišanji, kljub temu pa je predvsem med informativnimi razgovori dovolj maneverskega prostora za uporabo nekaterih njenih komponent. Eden od razlogov za trdoživost omenjene tehnike prisilnega zaslišanja je gotovo v njenem agresivnem trženju, ki je učinkovito predvsem v državah z manj razvitim znanstvenim okoljem. Reidova tehnika je odigrala pomembno in koristno vlogo v času po drugi svetovni vojni, pred približno 20 leti pa se je začela era britanskih preiskovalnih intervjujev in skrajni čas je, da tudi v Sloveniji pustimo preteklost in ujamemo sedanost.

LITERATURA

- Blair, J. P. in Kooi, B. (2004). The gap between training and research in the detection of deception. *International Journal of Police Science and Management*, 6(2), 77–83.
- DePaulo, B. M., Lindsay, J. J., Malone, B. E., Muhlenbruck, L., Charlton, K. in Cooper, H. (2003). Cues to deception. *Psychological Bulletin*, 129(1), 74–118.

2 Kratica PEACE je okrajšava za angleške izraze Preparation and Planning (P), Engage and Explain (E), Account, Clarification and Challenge (A), Closure (C) in Evaluation (E).

- Gallini, B. R. (2010). Police 'science' in the interrogation room: Seventy years of pseudo-psychological interrogation methods to obtain inadmissible confessions. *Hastings Law Journal*, 61(3), 529–580.
- Gudjonsson, G. H. (2003). *The psychology of interrogations and confessions: A handbook*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Horvath, F., Jayne, B. in Buckley, J. (1994). Differentiation of truthful and deceptive criminal suspects in behavior analysis interviews. *Journal of Forensic Sciences*, 39(3), 793–807.
- Inbau, F. E., Reid, J. E., Buckley, J. P. in Jayne, B. C. (2011). *Criminal interrogation and confessions* (5th ed.). Gaithersburg: Jones & Bartlett.
- Kassin, S. M. (2008). The psychology of confessions. *Annual Review of Law and Social Science*, 4, 193–217.
- Kassin, S. M. in Fong, C. T. (1999). »I'm innocent!«: Effects of training on judgments of truth and deception in the interrogation room. *Law and Human Behavior*, 23(5), 499–516.
- Kassin, S. M. in McNall, K. (1991). Police interrogations and confessions. *Law and Human Behavior*, 15(3), 233–251.
- Kassin, S. M., Appleby, S. C. in Perillo, J. T. (2011). Interviewing suspects: Practice, science, and future directions. *Legal and Criminological Psychology*, 15(1), 39–55.
- Kassin, S. M., Meissner, C. A. in Norwick, R. J. (2005). »I'd know a false confession if I saw one«: A comparative study of college students and police investigators. *Law and Human Behavior*, 29(2), 211–228.
- Leo, R. A. (2004). The third degree and the origins of psychological interrogation in the United States. V G. D. Lassiter (ur.), *Interrogations, confessions, and entrapment*, (str. 37–84). New York: Kluwer Academic/Plenum.
- Meissner, C. A. in Kassin, S. M. (2002). »He's guilty!« Investigator bias in judgments of truth and deception. *Law and Human Behavior*, 26(5), 469–480.
- Milne, R. in Bull, R. (2006). Interviewing victims of crime, including children and people with intellectual difficulties. V M. R. Kebbell in G. M. Davies (ur.), *Practical psychology for forensic investigations* (str. 7–24). Chichester: Wiley.
- Oxburgh, G. in Ost, J. (2011). The use and efficacy of empathy in police interviews with suspects of sexual offences. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 8(2), 178–188.
- Snook, B., Stinson, M., Tedeschi, J. in House, J. C. (2010). Reforming investigative interviewing in Canada. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 52(2), 215–229.
- Vrij, A. (2005). Cooperation of liars and truth tellers. *Applied Cognitive Psychology*, 19(1), 39–50.
- Vrij, A. (2008). *Detecting lies and deceit: Pitfalls and opportunities*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Vrij, A., Mann, S. in Fisher, R. P. (2006). An empirical test of the Behaviour Analysis Interview. *Law and Human Behavior*, 30(3), 329–345.
- Walkley, J. (1990). *Police interrogation: A handbook for investigators*. London: Police Review Publishing.

O avtorju:

Dr. Igor Areh je docent za forenzično psihologijo na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. Do sedaj je objavil več kot 70 znanstvenih in strokovnih člankov ter drugih prispevkov, predvsem s področja verodostojnosti pričanja očitidcev kaznivih dejanj. V praksi deluje kot sodni izvedenec s področja psihologije pričanja in kot svetovalec pri preiskovanju kaznivih dejanj. E-mail: igor.areh@fvv.uni-mb.si